

Warunki i tryb dopuszczania do użytku w danej szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania przez dyrektora szkoły.

W dniu 8 czerwca 2009 r. Minister Edukacji Narodowej – Pani Hatarzyna Hall podpisała rozporządzenie w **sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730). Rozporządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP, tj. w dniu 10 czerwca 2009 roku.** Niniejsze rozporządzenie było poprzedzone rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 stycznia 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia (Dz. U. Nr 4, poz. 18), które traci moc z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

Rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 22a ust. 8 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458). Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. znowelizowała przepisy art. 22a ustawy o systemie oświaty, **wprowadzając generalną zasadę dopuszczania programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania do użytku w danej szkole przez dyrektora szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej.** Dopuszczone do użytku w danej szkole programy wychowania przedszkolnego lub programy nauczania stanowią odpowiednio zestaw programów wychowania przedszkolnego lub szkolny zestaw programów nauczania. Jest to odejście od poprzednio obowiązującej zasady dopuszczania programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Dlaczego zmiana?

Zmiany mają związek z nowym kształtem podstawy programowej kształcenia ogólnego, która zawiera precyzyjnie opisane wymagania a dzięki temu także

obowiązkowy zakres treści programowych i umiejętności oczekiwanych od uczniów na zakończenie kolejnych etapów kształcenia.

Program w dotychczasowym kształcie jako dokument uniwersalny, który stanowi jedynie uszczegółowienie podstawy, stracił tym samym rację bytu. Podstawa jest już szczegółowa. Nie zawiera jednak odpowiedzi na pytanie, jak doprowadzić do stanu, w którym uczniowie będą spełniać opisane wymagania. W dodatku nie chodzi o wszystkich uczniów w Polsce, ale o konkretnych uczniów, z którymi pracuje konkretny nauczyciel.

Jak osiągnąć cel?

Dzięki podstawie każdy, planujący proces edukacyjny nauczyciel, zna cel kształcenia i treści nauczania, nie ma jednak w podstawie informacji o sposobach dojścia do celu, czyli brak w niej odpowiedzi na pytanie, jak osiągnąć założone cele. Na to pytanie odpowiedź powinien dawać program nauczania. W programie muszą się znaleźć informacje o sposobie organizacji procesu nauczania. **To nauczyciel jest prawdziwym autorem realizowanego programu nauczania i on najlepiej wie, jak zorganizować proces nauczania w swojej klasie.** Proponowane regulacje prawne oddają w jego ręce zadanie przedstawienia tej koncepcji dyrektorowi. Może się on oczywiście posiłkować znanymi mu programami, ale przede wszystkim musi poznać podstawę programową, przemyśleć ją i zaplanować własny sposób realizacji.

Struktura programu

Rozporządzenie określa (§ 3), że **program wychowania przedszkolnego** może być dopuszczony do użytku w danym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego, jeżeli:

- 1) stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań ustalonych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17), lub zadań, które mogą być realizowane w ramach zajęć dodatkowych,

określonych w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół;

2) zawiera:

- a) szczegółowe cele kształcenia i wychowania,
- b) treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej wychowania przedszkolnego,
- c) sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci,
- d) metody przeprowadzania analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna)¹;**

3) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Program nauczania ogólnego (§ 4 rozporządzenia) obejmuje co najmniej jeden etap edukacyjny i dotyczy edukacji wczesnoszkolnej (kształcenia zintegrowanego), przedmiotu, ścieżki edukacyjnej, bloku przedmiotowego lub ich części i może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli:

- 1) stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, określonej w rozporządzeniu, o którym mowa w § 3 ust. 1 pkt 1, albo w dotychczasowej podstawie programowej kształcenia ogólnego;
- 2) zawiera:
 - a) szczegółowe cele kształcenia i wychowania,
 - b) treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego,

¹ Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego, w części dotyczącej zalecanych warunków i sposobu realizacji tej podstawy, stanowi, że zadaniem nauczycieli przedszkoli jest prowadzenie obserwacji pedagogicznych w celu poznania możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci i przeprowadzenia analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Program wychowania przedszkolnego, który jest praktycznym dokumentem mającym pomóc nauczycielowi w zorganizowaniu procesu nauczania, powinien uwzględniać metody przeprowadzania analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna). Diagnoza jest podstawą wszelkich działań dydaktyczno-wychowawczych, a zatem powinna być uwzględniona we wszystkich dokumentach programowych, metodycznych i organizacyjnych.

- c) sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany,
 - d) opis założonych osiągnięć ucznia, a w przypadku programu nauczania ogólnego uwzględniającego dotychczasową podstawę programową kształcenia ogólnego - opis założonych osiągnięć ucznia z uwzględnieniem standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, określonych w przepisach w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów,
 - e) propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia;
- 3) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

Program nauczania dla zawodu (§ 5 rozporządzenia) oraz program nauczania dla profilu może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli:

- 1) stanowi zbiór usystematyzowanych, celowych układów umiejętności i treści nauczania, ujętych w podstawie programowej kształcenia w zawodzie albo w podstawie programowej kształcenia w profilu kształcenia ogólnozawodowego, określonych odpowiednio w przepisach w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach oraz w przepisach w sprawie podstawy programowej kształcenia w profilach kształcenia ogólnozawodowego, wraz ze wskazówkami dotyczącymi realizacji procesu kształcenia i oceniania osiągnięć edukacyjnych ucznia;
- 2) zawiera:
 - a) programy nauczania poszczególnych przedmiotów zawodowych, bloków tematycznych, modułów lub innych układów treści, obejmujące:
 - szczegółowe cele kształcenia określające wiadomości i umiejętności, które powinny być opanowane przez ucznia,
 - treści kształcenia w formie haseł programowych, powiązane ze szczegółowymi celami kształcenia,
 - wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu,
 - propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia,

b) propozycje planu lub planów nauczania dla zawodu albo profilu kształcenia ogólnozawodowego opracowane na podstawie ramowych planów nauczania, określonych w przepisach w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;

3) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym.

2. Program nauczania dla zawodu może uwzględniać umiejętności i treści specjalizacji w zawodzie, jeżeli podstawa programowa kształcenia w zawodzie przewiduje możliwość wprowadzenia specjalizacji.

Rozporządzenie określa zatem:

- definicję programu, która wyraźnie pokazuje różnicę pomiędzy programem a podstawą programową;
- strukturę programu – niezbędne elementy, które muszą być zawarte w programie (cele, treści, sposoby osiągania celów, opis osiągnięć, kryteria i formy oceny);
- podstawowe kryterium jakości programu (zgodność z podstawą, poprawność merytoryczna i dydaktyczna).

Kto decyduje?

Program wychowania przedszkolnego dopuszcza do użytku w danym przedszkolu lub oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej odpowiednio dyrektor przedszkola lub dyrektor szkoły podstawowej, na wniosek nauczyciela lub nauczycieli. W przypadku innej formy wychowania przedszkolnego, program wychowania przedszkolnego dopuszcza odpowiednio dyrektor przedszkola lub dyrektor szkoły podstawowej, który zatrudnia nauczyciela prowadzącego zajęcia w innej formie wychowania przedszkolnego, na wniosek tego nauczyciela.

Program nauczania ogólnego, program nauczania dla zawodu oraz program nauczania dla profilu kształcenia ogólnozawodowego, dopuszcza do użytku w danej szkole dyrektor szkoły, na wniosek nauczyciela lub nauczycieli.

Zadanie nauczyciela

Nauczyciel może:

- ✓ opracować program samodzielnie bądź we współpracy z innymi nauczycielami;
albo
- ✓ przedstawić dyrektorowi szkoły program opracowany przez innego autora (autorów), np. może wybrać program nauczania spośród programów dostępnych na rynku, jeśli uważa, że taki właśnie program najlepiej odpowiada potrzebom jego uczniów i warunkom, w jakich pracuje;
albo
- ✓ przedstawić program opracowany przez innego autora (autorów) wraz z dokonanymi przez siebie modyfikacjami, wskazując zakres proponowanych zmian z uzasadnieniem, dlaczego je proponuje.

Zaproponowany przez nauczyciela program wychowania przedszkolnego, program nauczania ogólnego, program nauczania dla zawodu albo program nauczania dla profilu powinien być dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

Co to znaczy opracować program?

Opracowanie programu oznacza, że nauczyciel:

1. uszczegóławia cele zawarte w podstawie programowej i wskazuje odpowiadające im osiągnięcia ucznia; planuje jednocześnie, kiedy oczekuje się od ucznia, że będzie dysponował opisaną wiedzą, umiejętnościami i przyjmował dane postawy;
2. porządkuje zgodnie z własną koncepcją treści kształcenia, układając je w najodpowiedniejszej jego zdaniem kolejności (jak w rozkładzie materiału);
3. wybiera i proponuje formy i metody pracy z uczniami stosownie do treści, kształconych umiejętności, potrzeb i preferencji uczniów, z którymi pracuje i wreszcie własnych predyspozycji oraz warunków szkoły;
4. planuje wreszcie sposób i kryteria oceniania postępów uczniów (jak w dobrze opracowanym przedmiotowym systemie oceniania).

Program w myśl nowych przepisów staje się bardziej praktycznym a mniej teoretycznym dokumentem - nie będzie już wymagane omówienie założeń dydaktycznych, na jakich została oparta koncepcja programu.

Jak ocenić program?

Najważniejszą kwestią, którą należy sprawdzić przed dopuszczeniem programu wychowania przedszkolnego lub programu nauczania do użytku w danej szkole, jest zgodność z podstawą programową.

Program może zawierać dodatkowe treści nauczania wykraczające poza zakres ustalony w podstawie programowej, jeśli są dobrze uzasadnione i możliwe do wprowadzenia w danych warunkach, ale przede wszystkim musi prowadzić do efektywnego nauczania wszystkiego, co zostało zapisane w podstawie. Jeśli program wykracza w jakimś zakresie poza podstawę programową, należy zwrócić uwagę, czy i na ile takie poszerzenie jest zasadne, a także możliwe do zrealizowania z uczniami.

Przed dopuszczeniem programu wychowania przedszkolnego do użytku w danym przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego, **dyrektor przedszkola lub dyrektor szkoły podstawowej może zasięgnąć opinii** nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje do pracy w przedszkolu, konsultanta lub doradcy metodycznego. **Opinia powinna zawierać w szczególności ocenę zgodności programu z podstawą programową wychowania przedszkolnego i dostosowania programu do potrzeb i możliwości dzieci, dla których jest przeznaczony.**

Przed dopuszczeniem programu nauczania ogólnego do użytku w danej szkole, **dyrektor szkoły może zasięgnąć opinii:**

- 1) nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje wymagane do prowadzenia zajęć edukacyjnych, dla których program jest przeznaczony, lub
- 2) konsultanta lub doradcy metodycznego, lub

- 3) zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego, o których mowa w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.

Opinia powinna zawierać w szczególności ocenę zgodności programu nauczania ogólnego z podstawą programową kształcenia ogólnego i dostosowania programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

Przed dopuszczeniem **programu nauczania dla zawodu albo programu nauczania dla profilu do użytku w danej szkole, dyrektor szkoły może zasięgnąć opinii:**

- 1) zespołu nauczycieli przedmiotów zawodowych właściwych dla danego zawodu lub profilu kształcenia ogólnozawodowego, lub
- 2) konsultanta lub doradcy metodycznego, lub
- 3) specjalistów z zakresu danego zawodu lub profilu kształcenia ogólnozawodowego, w szczególności pracodawców, przedstawicieli stowarzyszeń zawodowych i pracowników naukowych.

Opinia powinna zawierać w szczególności ocenę zgodności programu nauczania dla zawodu albo programu nauczania dla profilu z podstawą programową kształcenia w zawodzie albo podstawą programową kształcenia w profilu kształcenia ogólnozawodowego.

Trzeba ocenić, czy proponowane przez nauczyciela pomysły na realizację są dobre, czy pomogą uczniom w uzyskaniu opisanych podstawie umiejętności i wiedzy, czy rzeczywiście służą kształceniu pożądanых postaw i realizacji założonych celów. Nauczyciel i dyrektor danej szkoły najlepiej znają uczniów i warunki, w jakich pracują i mogą ocenić przydatność konkretnych metod.

Wybór i ocena programu nauczania nie jest nowym zadaniem ani dla nauczyciela, ani dla dyrektora. Od dawna zarówno wybór podręcznika, jak i wybór programu nauczania, jest przywilejem nauczyciela, który dokonuje go spośród bardzo szerokiej oferty. Przedtem musi dokonać analizy potrzeb własnych uczniów. Podejmuje decyzję i jest bezpośrednio odpowiedzialny za jakość i efekty procesu nauczania. Doświadczeni nauczyciele nie powinni mieć większych problemów z wyborem,

adaptacją czy wreszcie opracowaniem własnego programu nauczania. Tym mniej doświadczonym może pomagać zespół.

„Zespół zadaniowy” do spraw opiniowania programów nauczania

Dobrym rozwiązaniem jest powołanie w szkole zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego, o których mowa w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, którego zadaniem będzie opiniowanie proponowanych przez nauczycieli programów nauczania.

Taki zespół może też analizować i oceniać, na ile wybrane programy się sprawdzają i w przyszłości podejmować decyzje oparte na własnych obserwacjach i analizach. Dyrektor szkoły może również tworzyć grupy doradcze składające się ze specjalistów z zewnątrz. Jest to zwłaszcza istotne w kształceniu zawodowym, kiedy warto zasięgnąć opinii specjalistów z zakresu danego zawodu lub profilu.

Zespół, wspierający dyrektora w podejmowaniu decyzji, powinien też sprawdzić, czy program nie zawiera błędów rzeczowych i treści w nim zapisane (zwłaszcza te, które nie występują w podstawie programowej) są poprawne merytorycznie i zgodne z aktualną wiedzą w danej dziedzinie.

Dyrektorzy szkół, opracowując plan doskonalenia zawodowego nauczycieli, powinni brać pod uwagę potrzeby szkoły związane z doskonaleniem nauczycieli w zakresie wyboru, adaptacji i opracowywania programów nauczania.

Szkolny zestaw programów nauczania

Wszystkie programy dopuszczone do użytku i używane w danej szkole stanowią odpowiednio szkolny zestaw programów wychowania przedszkolnego lub szkolny zestaw programów nauczania. **Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za uwzględnienie w zestawie programów wychowania przedszkolnego i szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej odpowiednio do wychowania przedszkolnego i podstawy programowej kształcenia ogólnego ustalonej dla danego etapu edukacyjnego, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie w zawodach albo w profilach kształcenia ogólnozawodowego – także**

całości podstawy programowej kształcenia w zawodzie albo podstawy programowej kształcenia w profilu kształcenia ogólnozawodowego.

W okresie przejściowym

Z uwagi na sukcesywne wdrażanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, wykazy programów nauczania dopuszczonych na poszczególnych etapach kształcenia do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej na podstawie dotychczasowych przepisów będą zamieszczone na stronie internetowej MEN do czasu pełnego wdrożenia nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego. Nauczyciele klas w których obowiązuje dotychczasowa podstawa programowa kształcenia ogólnego mogą wybierać programy z tego wykazu, przy czym **programy wpisane do tych wykazów również wymagają dopuszczenia do użytku w danej szkole przez dyrektora szkoły.**